

výročí církevní metropole české v *Časopise katolických duchovních*, roč. 84, č. 2, 1944. Redigoval sborník *Praha šest set let církevní metropolí*, do něhož i přispěl hlavní kanonistickou prací. Zejména však v tomto roce vyšel druhý díl jeho připravované pentalogie o vývoji metropolitní pravomoci v západní církvi pod názvem *Provedení metropolitní ústavy v mínoitalských zemích říše západořímské* (Rozpravy České Akademie věd a umění, třída I., čís. 96, Praha 1944).

Československo bylo v roce 1945 osvobozeno a František Kop se mohl opět začít plně věnovat vědecké práci, tentokrát již na půdě Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, kde se v roce 1945 habilitoval. Intenzivně se pustil do pedagogické činnosti, která vzhledem k ohromnému množství studentů na fakultě nebyla jistě jednoduchá. V roce 1946 se stal profesorem církevního práva. Z jeho vědecké produkce tiskem vyšel zejména článek. *Trvá dosud právo metropolitní kapituly olomoucké volit arcibiskupa?* v *Časopise katolického duchovenstva*, v němž odborným výkladem hájil dosavadní platnost starého artikulárního moravského práva; ve vědecké ročence Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně (sv. XV, 1947) publikoval článek *O jasnou formulaci poměru církví ke státu v chystané ústavě Československé republiky*, v němž upozornil na povážlivou mezeru v dosavadní ústavě a navrhl vhodnou úpravu. Ve stejném roce (1947) rovněž vyšla jeho významná práce *Odvěky doklad naší státnosti. K počátkům českého práva korunního* (Praha 1947). V ní se pokusil odkrýt podstatu pojmu „Svatá říše římská“ s důrazem na upozornění, že samostatnost a nezávislost českého státu byla světu manifestována již před šesti sty lety. V roce 1947 také znovu vyšel jeho spis o založení Univerzity Karlovy, tentokrát ve francouzské (*Fondation de l'Université Charles de Prague*) a anglické (*The founding of the Charles University of Prague*) mutaci.

Rok 1947 však byl posledním, který řádně ukončil v hodnosti profesora. Únor 1948 pro něho, stejně jako pro několik dalších významných profesorů brněnské právnické fakulty, znamenal konec pedagogické a v podstatě i vědecké práce. Mezi prvními byl prof. JUDr. František Kop z fakulty vyhozen a jeho obor byl zrušen. Ještě proslvil několik přednášek

v roce 1968 na Filozofické fakultě brněnské univerzity, ale pak byl nucen žít až do konce svého života v ústraní a léměř v zapomnutí. Zemřel 22. listopadu 1979. Jeho dílo, k němuž se pořád vracíme, se však ukazuje jako stále živé a inspirativní.

K. SCHELLE

Profesor MUDr. Jan Navrátil, DrSc., dr. h. c., em. profesor

(26. 1. 1909 – 17. 6. 1992)

V lednu tohoto roku by se dožil sta let profesor MUDr. Jan Navrátil, zakladatel brněnské kardiologie, spoluzakladatel kardiologie v Československé republice a ve Vídni.

Profesor Jan Navrátil se narodil 26. ledna 1909 v rakouském Spielbergu, dnešním Melku, v rodině finančního úředníka. Tři roky navštěvoval Komenského školu ve Vídni. Reálně gymnázium vystudoval již v Brně. Po maturitě se zapsal na Lékařskou fakultu Masarykovy univerzity, kde promoval v roce 1934.

Svou chirurgickou a vědeckou dráhu začal po promoci na I. chirurgické klinice Zemské nemocnice v Brně u profesora Petřivalského.

Po habilitaci v roce 1946 byl pověřen profesorem Podlahou vedením neurochirurgického oddělení, to přivedl na vysokou odbornou úroveň.

Po skončení druhé světové války se vrátil do Zemské nemocnice v Brně vynikající válečný chirurg, žák Bakešův a Petřivalského, MUDr. Bohdan Hejduk. Primářem chirurgického oddělení byl ustanoven v lednu 1946. V roce 1948 se habilitoval a stal se přednostou nově zřízené II. chirurgické kliniky. Po jmenování profesorem nečekal na předání profesorského dekretu a tajně opustil republiku. Byl přáteli varován, že je neustále sledován komunistickou policií a hrozí mu zatčení. Psal se rok 1950.

Na uvolněné místo přednosta II. chirurgické kliniky Fakultní nemocnice v Brně byl v roce 1952 jmenován docent MUDr. Jan Navrátil. Hned po nástupu na kliniku se připravoval se spolupracovníky na zahájení srdečních operací. Cílevědomá a systematická odborná práce umožnila profesorovi Navrátilovi již v roce 1953 zahájit srdeční operace dospělých a ve spolupráci s I. dětskou klinikou také dětí. V experimentu se připravovalo rozšíření operačních možností v hypotermii pod přímou kontrolou zraku na zastaveném srdci. Po dvou letech příprav mohl tak dne 23. 5. 1956, jako první v tehdejší Československé republice, uzavřít defekt mezišifňové přepážky u 35leté pacientky v celkovém podchlazení pod přímou kontrolou zraku.

Srdeční zástava trvala 6,5 minuty a teplota operované pacientky poklesla na 26,5 °C. A v tomto roce byl Navrátil jmenován řádným profesorem patologie a terapie chorob chirurgických. Hlavním nedostatkem této operační metody bylo, že zástava srdce jen na 6-8 minut nestačila na nápravu složitějších vad. Profesor Navrátil věděl, že J. H. Gibbon ve Filadelfii použil dne 8. května 1953 při operaci defektu mezišifňové přepážky u 18leté pacientky přístroj pro mimotělní srdeční oběh. Byla to první operace srdeční vady s použitím takového přístroje ve světě.

Od tohoto dne se začala nová důležitá era v rozvoji chirurgické léčby srdečních vad, kdy generace chirurgů mohou provádět složitější operace vrozených vad u dětí, nahrazovat nebo zachraňovat poškozené srdeční chlopně, transplantovat srdce a j. Profesor Navrátil věděl, že získat takový přístroj by bylo beznadějně, ale také si uvědomil, že další rozvoj srdeční chirurgie v Brně je bez stejného nebo podobného přístroje nemyslitelný. Proto zadal skupině spolupracovníků v experimentu pod vedením MUDr. Miloše Vašulína za úkol konstrukci přístroje pro mimotělní oběh. Pracovní podmínky a technické vybavení, které měli, se nedaly srovnat s možnostmi a vybavením J. H. Gibbona v USA (pomoc IBM, vlastní laboratoř) v roce 1953. Při znalosti podmínek, za kterých skupina pracovala, musíme ještě dnes vysoce ocenit obětavost, vysokou odbornost a cí-

levědomost všech členů výzkumné skupiny, která umožnila dne 5. února 1958 profesorovi MUDr. Janu Navrátilovi uzavřít defekt mezišifňového septa I. typu u 7-leté pacientky, pod přímou kontrolou zraku na zastaveném srdci s vlastním přístrojem pro mimotělní oběh. Byla to první operace s takovým přístrojem v Československé republice.

Radikální operace Fallotovy tetralogie v mimotělním oběhu byla první nejen v republice, ale také ve střední Evropě. Zahájení implantací mechanických chlopní v roce 1963 bylo dalším odborným prvenstvím chirurgii srdečních vad republiky.

Ve výzkumu se zkoušela délka mimotělního oběhu ještě únosná pro operovaného, možnost použití přístroje (ECC) při akutní plicní embolii, mechanická podpora při jednostranném srdečním selhávání, zevní srdeční defibrilátor, výměník tepla aj.

Jméno profesora Jana Navrátila a úspěchy v chirurgické léčbě srdečních vad na II. chirurgické klinice FN v Brně se brzy rozšířily za hranice republiky. Nebylo proto divné, když vídeňská univerzita, která hledala v roce 1966 přednostu pro II. chirurgickou kliniku, nabídla toto místo také profesorovi MUDr. Janu Navrátilovi. Z konkurzního řízení vyšel vítězně, a tak v říjnu 1967 odchází do Vídně, stává se členem vídeňské univerzity a přednostou II. chirurgické kliniky tamtéž.

Téměř 3000 srdečních operací, zkušené odborníky, fungující experiment a chirurgickou kliniku, která se stala uznávaným pracovištěm doma i v zahraničí, to bylo dědictví, které profesor Jan Navrátil v Brně zanechal po odchodu do Vídně.

Ještě před nástupem profesora Navrátila na II. chirurgickou kliniku ve Vídni se srdeční operace prováděly také v Grazu, Innsbrucku a ve Vídni. Nebylo jich však mnoho. Vědecky vzdělaných lékařů v srdeční chirurgii bylo málo. Za krátkou dobu po převzetí kliniky se začaly pravidelně operovat vrozené vady, chlopně vady a od začátku sedmdesátých let ischemická choroba srdeční. Při pojednávání svého nástupu do Vídně prosadil zvýšení kliniky o jedno poschodí, do kterého instaloval výzkumné pracoviště. Sestavil pracovní skupinu, jejímž úkolem zabývat se mechanickou podporou

srdečního oběhu. Za dva roky po nástupu profesora Navrátila na kliniku v roce 1969 ve Vídni použili, jako první v Evropě a možná i ve světě, balonovou kontrapulzaci u člověka na podporu selhávajícího srdce. Výzkum na zvířatech pokračoval. O velkou profesorskou popularitu se zasloužilo tele „Esmeralda“, kterému bylo úspěšně implantováno umělé srdce. V tisku o tom informovali pod titulkem „Chladné srdce – medicínská senzace z Vídně“.

V klinické praxi se zvyšoval nejen počet srdečních operací, ale také se operovali nemocní s komplikovanějšími vadami. Tak v roce 1968 implantoval nemocnému dvě mechanické chlopně, krátce poté tři chlopně a v roce 1976 nahradil nemocnému poškozenou aortální chlopně chlopní biologickou.

Publikoval 200 původních prací, vydal tři monografie a dvě knihy o srdeční chirurgii. Rozsáhlé experimenty v chirurgii srdce a velkých cév, realizované s týmem spolupracovníků, byly publikovány pouze v dílčích sděleních. V roce 1966 se uskutečnil přímý televizní přenos operace vrožené srdeční vady v mimořádném oběhu pod názvem „Zpověď u Sv. Anny“; realizoval se z operačního sálu II. chirurgické kliniky. V roce 1967 byl dokončen vynikající výukový dokumentární film „Implantace aortální a mitrální chlopně“. Film natočilo Filmové studio Zlín a promítal se také v zahraničí na Festivalu zdravotnických filmů. Škoda, že ani jedna kopie se nezachovala. Štáby dokumentaristů byly častými hosty také na operačním sále ve Vídni, když profesor operoval. Vzniklo rovněž několik audiovizuálních záznamů, na kterých jsou zaznamenány Navrátilovy názory na současné problémy v srdeční chirurgii a možné směry dalšího vývoje. Byl členem několika zahraničních vědeckých společností a za svou činnost klinickou, experimentální, pedagogickou, publikační a organizační získal řadu ocenění a poct. Ve Vídni mu byla udělena Velká zlatá čestná cena za zásluhy o Rakouskou republiku a Čestný prsten města Vídně. Od roku 1976 byl řádným členem Rakouské akademie věd a až do konce života ředitelem Institutu Ludwiga Boltzmann pro kardiologický výzkum. Před odchodem do penze byl

jmenován emeritním profesorem vídeňské univerzity

V ČSR dostal v roce 1959 Československou cenu míru a Zlatou medaili J. E. Purkyně., Řád práce v r. 1962. Čestný doktorát za Zasluby a rozvoj chirurgie mu udělila Masarykova univerzita v roce 1991.

Měl jsem to velké štěstí, že jsem mohl navštěvovat Navrátilovy přednášky z chirurgie na Lékařské fakultě, byl mým učitelem srdeční chirurgie v Brně a ve Vídni. Jako šéf byl přísný k podřízeným, ale také k sobě. Vyžadoval naprostou oddanost a poctivost v práci. Systematická a vědecky podložená práce klinická a experimentální zaujala hlavně mladší lékařskou generaci, která s velkým elánem plnila úkoly, které profesor ukládal. Cilevědomé a vysoce odborné vedení kliniky, operační výsledky, příjemná pracovní atmosféra byly příčinou toho, že si brzy získal úctu a uznání všech spolupracovníků. V roce 1980 odešel do penze, ale zůstal v kontaktu se svou dřívější klinikou. Odborně pracoval jako ředitel Boltzmannova institutu až do konce života.

Profesor Jan Navrátil měl to štěstí, že zažil čas zrodu srdeční chirurgie. Nebylo to však jen štěstí, ale i jeho velká inteligence, že zavčas poznal, co mnozí nepoznali. Začal se srdečními operacemi v Brně dříve, než se tak stalo na většině evropských klinik. Kdo byl tenkrát u zrodu kardiochirurgie, patřil mezi pionýry srdeční chirurgie.

Co však bylo zvláštní na profesorovi Navrátilovi, bylo to, že kladl zvláštní důraz na vědeckou práci v kardiochirurgii. Vysoká odbornost, precizní fyziologická operační technika spolu s důrazem na vědeckou práci byly vlastnosti, které se táhly jako červená nit celý jeho pracovním životem a byly také jeho velkou silou.

Není pochyb o tom, že profesor Navrátil udělal ve své době mnoho pro rozvoj srdeční chirurgie v Brně, v Československé republice a ve Vídni. Nastartovat kardiochirurgický program za podmínek, které měl v padesátých letech minulého století, vyžadovalo nesmírné úsilí a vytrvalost.

Isaac Newton v době své největší slávy prohlásil, že za vše, čeho dosáhl, vděčí obřím, na jejichž ramenou mohl stát.

Jedním z takových obrů, na jehož rame-nou stálo několik významných kardiochirurgů, byl a zůstane také profesor MUDr. Jan Navrátil, DrSc.

M. BEDNÁŘIK

JUDr. Jan Vích, CSc. – souputník a vrstevník naší univerzity

V dubnu se dožívá 90 let pan JUDr. Jan Vích, CSc. Se stejně starou brněnskou univerzitou je spjat sice „teprve“ od r. 1972, kdy na ní začal učit jako významný externí odborník v oboru hospodářského práva, vysoká škola se mu však málem stala osudem již v roce 1939, kdy byl jako dvacetiletý student Právnické fakulty UK v Praze a jeden z účastníků studentských nepokojů ze 17. listopadu 1939 zatčen a internován v koncentračním táboře Sachsenhausen. Po válce dokončil přerušené studium práv a krátce působil jako soudce. Jeho nadějnou profesní dráhu přerušila v r. 1950 známá převýchovná akce „administrativa do výroby“, která z něj učinila pomocného dělníka. Po jejím ukončení pracoval ve výzkumném ústavu v dokumentačním oddělení, kde využil své výborné jazykové vybavení. Po čase se dostal na uvolněné místo právníka a od r. 1965 působil jako vedoucí právního tvaru generálního ředitelství CHEPOS v Brně. Pracoval v rámci ministerstva i jako zmocněnec pro rozhodování resortních arbitrážních sporů, zabýval se v rámci Československé obchodní komory podporou mezinárodního obchodu s investičními celky.

V té době začal pravidelně publikovat v odborném tisku příspěvky ze zaměřením zejména na vyšší dodávky technologických celků a na mezinárodní obchod s nimi. Stal se v této specializaci doslova klasikem. Zastával pozici, v níž psát „nemusel“; on však (vlastně dodnes) „musí“ psát z jiného důvodu, a to z vnitřního tvůrčího přetlaku a z potřeby podělit se o svoje hluboké znalosti a praktické schopnosti. Ještě v r. 2008 publikoval informačně hodnotnou instruktivní přílohu v nejrozšířenějším časopisu pro

právní praxe, kterou otevřel druhou desítku druhé stovky svých publikací. Kromě toho přednášel nejen na právnické fakultě, ale i pro praktiky v různých institucích. Posluchačům – a nejen na fakultě – imponoval rozsahem svých právních znalostí a výbornou orientací v praxi – nebyl nikdy suše akademizujícím lektorem, ale jako teoreticky fundovaný a přítom v právně obchodní praxi zblhlý odborník byl jedinečným přínosem pro kultivaci právních znalostí i dovedností svých posluchačů. Pro studenty i spolupracovníky byl a je navíc i morální autoritou a velmi milým a upřímným kolegou.

Po dosažení důchodového věku zůstal pracovně spjat s naší univerzitou a pracoval na právním útvaru rektorátu. Jeho nepokojný a tvořivý duch mu ani později nedal odpočinout; právní erudici dr. Vícha i jeho vzácné lidské vlastnosti využívalo několik let Výzkumné pracoviště ekonomiky a řízení nevyrobní sféry UJEP. Po roce 1989 pracoval v obdivuhodné intelektuální kondici a svěžesti až do svých 80 let opět (na částečný úvazek) na právním oddělení rektorátu. Ani tehdy se nedal dr. Vích zlákat ke klidnému „důchodcování“ a zapojil se do výuky na státních i soukromých školách. Ochetně přijímal jako externí odborník členství v komisích a ujímal se pečlivého zpracování posudků kvalifikačních prací učitelů naší fakulty a samozřejmě i prací studentských. Kromě toho byl stále plný zá-